

www.sankhuuginbolovsrol.mn

ЭРСДЭЛ БА ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ЭРХ АШИГИЙН ХАМГААЛАЛТ

1. ЭРСДЭЛИЙН ТУХАЙ ОЙЛГОЛТ, ТӨРӨЛ

Хүн оршин буй газарт эрсдэл байдаг.

- Дэлхийн эдийн засгийн хямрал,
- Байгалийн гамшиг,
- Хууль эрх зүйн тогтворгүй орчин,
- Валютын ханшийн хэлбэлзэл,
- Бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт,
- Зээлийн хүүний өсөлт гэх зэрэг олон хүчин зүйл эрсдэл үүсэхэд нөлөөлдөг.

Санхүүгийн үүднээс авч үзвэл, эрсдэл нь хувь хүнд учирч болзошгүй:

- Гарз,
- Хохирол.

Эрсдэл бол гадаад, дотоод орчны зүгээс хувь хүн, байгууллагын үйл ажиллагаанд үзүүлэх тааламжгүй нөлөөлөл мөн.

1. ЭРСДЭЛИЙН ТУХАЙ ОЙЛГОЛТ, ТӨРӨЛ

Хүснэгт 1.1. Эрсдэлийн шинж чанар

№	Эрсдэлийн шинж чанар	Тайлбар
1	Тодорхой бус байдаг.	Эрсдэлийг урьдчилан тодорхойлох боломж хомс. Хэзээ, хаана, ямар хэмжээний эрсдэл учрахыг өнөөдөр яг тодорхой тооцоход хэцүү байдаг.
2	Хор хохирол дагуулдаг.	Эрсдэл тохиолдсон этгээд заавал хохирол амсдаг. Тухайлбал зуд болоход малчдын мал хорогдоно гэх мэт.
3	Холбоо хамааралтай байдаг.	Эрсдэл нь шалтгаан үр дагавартай байдаг. Эрсдэлийн шалтгаан нь байгалийн хүчин зүйл, эсвэл хүний хүчин зүйл ч байж болно. Харин үр дагавар нь мөнгөн ба мөнгөн бус хохирол байдаг.

Урьдчилан тодорхойлох боломж хэдий чинээ бага байна эрсдэл төдий чинээ их байна.

Эрсдэлийг үүсгэх шалтгаан, учрах объект, нөлөөлөх боломж, тохиолдох давтамж, үүсгэх хохирол гэх зэрэг маш олон шинж чанараар ангилан төрөлжүүлж болно:

Хүснэгт 1.2. Эрсдэлийн ангилал, төрөл

Ангилал	Төрөл
Үүсэх шалтгаанаар	<ul style="list-style-type: none">• Байгалийн хүчин зүйлийн эрсдэл: Ган, зуд, газар хөдлөлт гэх мэт• Хүний хүчин зүйлийн эрсдэл: Хүний буруутай үйл ажиллагаанаас болж үүссэн эрсдэл• Эдийн засгийн хүчин зүйлийн эрсдэл: Ажилгүйдэл, инфляци, валютын ханш, гадаад өр гэх мэт• Улс төрийн хүчин зүйлийн эрсдэл: Хууль эрх зүйн өөрчлөлт гэх мэт• Технологийн эрсдэл буюу аливаа зүйлийн элэгдэх, хуучрах зэргээс үүсэх эрсдэл.• Холимог буюу дээрх хүчин зүйлийн аль алинаас нь хамаарч үүсэх
Объект буюу хамрах хүрээгээр	<ul style="list-style-type: none">• Нэг эсвэл бүлэг хүнд учрах эрсдэл• Компанид учрах эрсдэл• Улс оронд учрах эрсдэл• Дэлхийн хэмжээнд учрах эрсдэл

Даатгах боломжтой эрсдэлүүдэд **хувь хүний** (цаг бусын үхэл, өвчин тусах, хөдөлмөрийн чадвараа алдах, хэт өндөр наслах, ажилгүй болох), **эд хөрөнгийн** (гал, салхи, шуурга, аваар осол, хулгай гэх мэт) болон **хариуцлагын эрсдлүүд** (санаадгүй, болгоомжгүй үйлдлийн улмаас бусдын амь нас, эд хөрөнгөнд хохирол учирч болох магадлал юм) орно. Эдгээр эрсдлүүдийг даатгуулсанаар хохирлыг даатгалын компаниар нөхөн төлүүлэх боломжтой болно.

2. ЭРСДЭЛИЙГ УДИРДАХ АРГА

Эрсдэлийг хэрхэн илрүүлэх вэ?

Эрсдэлийг илрүүлнэ гэдэг нь хувь хүний амьдралд сөрөг нөлөө үзүүлж болох гадаад болон дотоод хүчин зүйлсийг тодорхойлж, тэдгээрийг нэг бүрчлэн судлах шаардлагатай.

Эрсдэлийг хэрхэн хэмжих вэ?

Эрсдэлийг удирдахын тулд эрсдэлийг хэмжих шаардлагатай. Эрсдэлийг хэмжинэ гэдэг нь учирч болох эрсдэлийг хохирлын давтамж, хохирлын хэмжээгээр эрэмбэлнэ гэсэн үг юм.

Хүснэгт 1.3. Эрсдэлийн үнэлгээний хүснэгт

Хохирлын хэмжээ \ Хохирлын давтамж	бага	Дунд зэрэг	Их
Их	Дундаж эрсдэлтэй	Эрсдэл ихтэй	Эрсдэл маш ихтэй
Дунд зэрэг	Эрсдэл багатай	Дундаж эрсдэлтэй	Эрсдэл ихтэй
Бага	Эрсдэл маш багатай	Эрсдэл багатай	Дундаж эрсдэлтэй

2. ЭРСДЭЛИЙГ УДИРДАХ АРГА

Эрсдэлийг хэрхэн удирдах вэ?

Эрсдэлийн удирдлага бол хүний амь нас болон эд хөрөнгийг хамгаалах зохион байгуулалттай үйл ажиллагаа бөгөөд хохирлоос үүдэх санхүүгийн алдагдлыг бууруулахад тусалдаг.

Амьдралд хэрэглэгддэг эрсдэлийн удирдлагын дөрвөн төрлийн арга байдаг.

1. **Эрсдэлээс сэргийлэх.** Эрсдэлтэй алхам хийхгүй байх нь эрсдэлээс сэргийлэх арга зам болно.
2. **Эрсдэлийг бууруулах.** Эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх боломжгүй үед уг эрсдэлийг бууруулах, цар хүрээ, учрах хохирлыг багасгах арга хэмжээ авч болдог.
3. **Эрсдэл хүлээн авах.** Эрсдэлийг хүлээн авах гэдэг нь эрсдэлээс үүдэх хохирол, алдагдлыг өөрөө хариуцна гэсэн утгатай.
4. **Эрсдэлийг шилжүүлэх.** Эрсдэлийг удирдах хамгийн энгийн арга бол эрсдэлийг даатгалын компани, эсвэл өөр ямар нэг байгууллагад шилжүүлэх явдал юм.

2. ЭРСДЭЛИЙГ УДИРДАХ АРГА

Хүснэгт 1.4. Авто тээврийн хэрэгслийн эрсдэлийг удирдах аргууд

№	Эрсдэлийг удирдах арга	Хэрэгжүүлж болох арга хэмжээ
1.	Эрсдэлээс сэргийлэх	Авто машинаар зорчихгүй байх, эсвэл бүрэн бус тээврийн хэрэгсэл жолоодохгүй байх
2.	Эрсдэлийг бууруулах	Хурдны зөвшөөрөгдсөн хязгаарыг давахгүй байх, согтууруулах ундаа хэрэглэсэн үедээ машин барихгүй байх, жолооны үнэмлэхгүй хүнээр машин бариулахгүй байх
3.	Эрсдэл хүлээн авах	Авто машин нь хэт хуучирсан бол даатгуулахгүй байх, эсвэл эрсдэлээс хамгаалах сан бүрдүүлэх
4.	Эрсдэлийг шилжүүлэх	Амь нас, авто тээврийн хэрэгсэл болон жолоочийн хариуцлагыг даатгалд даатгуулах эсвэл илүү туршлагатай жолоочоор тээврийн хэрэгслээ жолоодуулах

Эрсдэлийн хэмжээнээс хамаарч эрсдэлийг ямар аргаар удирдах нь оновчтойг тодорхойлбол зохино.

Хүснэгт 1.5. Эрсдэлийн үнэлгээ, удирдлага

Эрсдэлийн үнэлгээ	Эрсдэлийн удирдлага
Их давтамжтай, бага хохиролтой	Эрсдэлийг бууруулах
Их давтамжтай, их хохиролтой	Эрсдэлээс зайлсхийх
Бага давтамжтай, бага хохиролтой	Эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх
Бага давтамжтай, их хохиролтой	Эрсдэлийг шилжүүлэх

3. САНХҮҮГИЙН ЛУЙВАР БА ЗАЛИЛАН, ТҮҮНЭЭС ХАМГААЛАХ АРГА

Эрсдэл, санхүүгийн аюулгүй байдал гэсэн ойлголт нь хоорондоо салшгүй холбоотой, харилцан нөлөөлж байдаг хүчин зүйлүүд юм. Эрсдэл өсөхөд санхүүгийн аюулгүй байдал алдагддаг. Санхүүгийн аюулгүй байдалд санхүүгийн залилан, луйвар гэх мэт хүчин зүйлс нөлөөлнө.

- ✓ Сар бүрийн тогтмол зардлаа байнга хянаж сурах;
- ✓ Санхүүгийн залилан хууран мэхлэлтээс сэргийлэх;
- ✓ Эрүүл мэндийн болон бусад төрлийн өөртөө тохирсон даатгалыг сонгох;
- ✓ Ашигтай, амар хялбар бүтэх, үнэн байх боломжгүй мэт санал бүрийг сайтар бодож олон талаас нь судалж үздэг байх;
- ✓ Сар бүр дансны хуулгаа сайтар шалгаж, сэжигтэй санагдсан гүйлгээг банкнаас лавлаж байх;
- ✓ Төлбөрийн цахим үйлчилгээ ашиглахдаа баталгаатай төлбөрийн систем сонгож ашиглах;
- ✓ Цахим орчинд баталгаагүй хуудсанд өөрийн хувийн, төлбөрийн картын, нийгмийн даатгалын зэрэг мэдээллийг аль болох оруулахгүй байх.

3. САНХҮҮГИЙН ЛУЙВАР БА ЗАЛИЛАН, ТҮҮНЭЭС ХАМГААЛАХ АРГА

Санхүүгийн луйвар нь банк, санхүүгийн байгууллагын цахим сүлжээнд хууль бусаар нэвтрэх, гэрээний зүйл заалтаар дамжуулан гүйцэтгэх, мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх замаар гүйцэтгэх, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, олон нийтийн нээлттэй сайтыг санхүүжүүлэх замаар гүйцэтгэх зэрэг хэлбэрүүдээр илэрдэг.

Интернэтийн хэрэглээ асар хурдацтай өргөжин тэлэхийн хэрээр гарах сөрөг үр дагавар, гэмт үйлдлүүд ч нэмэгдэж байна. Үүний нэг нь цахим шуудангийн луйвар, интернэт залилангийн хэрэг юм.

3. ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ЭРХ АШГИЙГ ХАМГААЛАЛТ

Хэрэглэгч бол бараа, ажил, үйлчилгээг хувийн болон гэр бүл, ахуйн хэрэгцээгээ хангахад зориулан захиалж, худалдан авч, үйлчлүүлж байгаа, эсхүл хэрэглэж байгаа хувь хүн юм.

“Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай” Монгол Улсын хуулинд зааснаар иргэн та дараах эрхтэй:

- ❖ Чанар, аюулгүй байдлыг хангасан бараа хэрэглэх, ажил, үйлчилгээгээр хангуулах;
- ❖ Үйлдвэрлэгч, худалдагч, гүйцэтгэгчийн буруугаас учирсан гэм хорыг арилгуулах, хохирлыг нөхөн төлүүлэх;
- ❖ Барааны талаар үнэн зөв сонголт хийхэд туслах бодит мэдээлэл авах;
- ❖ Шүүхээр хамгаалуулах эрх.

Хэрэв иргэн таны дээрх эрхүүд зөрчигдвөл хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах газар, шудрага өрсөлдөөн хэрэглэгчийн төлөө газар, мэргэжлийн хяналтын байгууллага, цагдаа, шүүх хүчний байгууллага гэх зэрэг төрийн болон төрийн бус байгуулагуудаар дамжуулж эрхээ хамгаалж болно.

Баярлалаа